

MIROLJUB D.SIMIĆ
asistent Pravnog fakulteta u Nišu

**BIBLIOGRAFIJA RADOVA O TUMAČENJU PRAVA OBJAVLJENIH U
»ARHIVU ZA PRAVNE I DRUŠTVENE NAUKE« OD FEBRUARA
1906. DO MARTA 1941. GODINE**

»Nijedno pitanje u pravnoj nauci nije možda imalo za posledicu da na pretresanje iznese tako neminovno i tako neposredno sve elemente pozitivnog prava, kao što je to u novije vreme učinio problem interpretacije. On je naime postao poprište svih modernih doktrina o pravu, koje iako i nisu polazile od njega morale su na nj da se vrate i njime da zaključe, jer se pokazalo da se upravo u interpretaciji stiču i da tek s njome dobijaju pun svoj značaj osnovni pravni problemi« (B. S. Marković, Problem osnova i interpretacije privatnog prava u svetlosti učenja sociološke škole, Arhiv za pravne i društvene nauke, sveska za septembar, 1931. g., str. 182).

I. UVODNE NAPOMENE

Problem tumačenja je jedan od najznačajnijih pravnih problema, jedan od onih koji se mogu rešiti samo prodiranjem u suštinu prava i glavnih pravnih pojava. To čini tumačenje prava jednim od najtežih i najvažnijih pitanja pravne nauke. Ne može se dovoljno istaći važnost i korisnost radova o tumačenju prava.

Danas kad težimo jačanju zakonitosti, uzdizanju pravnika i pravne službe na viši nivo, kad se u našim sudovima i drugim stručnim organima, čine veliki napor da se pravilno tumače pravne norme u nesvakadašnje brzom razvoju našeg društvenog života i uz velike pravne praznine, od vanredne je važnosti pravnim kadrovima dati potrebno znanje iz oblasti tumačenja, kako bi imali siguran oslonac u savlađivanju svih ovih teškoća. Nažalost, o problemu tumačenja kod nas posle rata nema mnogo radova.¹⁾ Tri veća rada koja obrađuju ovo pitanje, radovi profesora Mihajla Vukovića,²⁾ Radomira Lukića,³⁾ Ole-

¹⁾ Posle drugog svetskog rata problem tumačenja prava se obrađuje u udžbenicima »Teorija države i prava« i »Uvod u pravac«, ali manje—više na uobičajeni način.

²⁾ Interpretacija pravnih propisa, Zagreb, 1953.

³⁾ Tumačenje prava, Beograd, 1961.

ga Mandića⁴⁾ i nekoliko članaka nedovoljno je da prazninu u tom pogledu popune i ponovo ožive interes za ovo pitanje.⁵⁾

U našoj pravnoj književnosti pre rata veliki broj pisaca je razrađivao problem tumačenja. Iako nismo dobili veću monografiju iz ove oblasti svi glavni problemi tumačenja prava bili su obrađeni sa više različitih gledišta i rezultati tada dobijeni ne mogu biti zaobiđeni u daljem radu. Utoliko je važnije prići obradi problema tumačenja prava danas i utvrditi da li ima i šta ima novoga u problemu tumačenja posle svih suštinskih promena u pravu kod nas.

Napominjemo da je problem tumačenja prava u osnovi isti i da se ima rešavati na isti način, danas kao i ranije. Problem tumačenja je u osnovi problem pravne tehnike, i kao i svako pravnotehničko pitanje uglavnom se postavlja i rešava na isti način u svim pravnim sistemima, bez obzira na njihovu različitu sadržinu. Ipak u nizu pitanja tumačenja sadržinski karakter pravnog sistema ima uticaja na rešavanje pitanja tumačenja i na specifično njegovo rešavanje kod nas (napr. u pitanju tzv. subjektivnog i objektivnog tumačenja, u pitanju tzv. ciljnog tumačenja, u pitanju analogije i sl., socijalističko pravo zahteva, čini nam se, da se zauzmu izvesni stavovi baš s obzirom na karakter socijalističkog u tom pravu.⁶⁾

U oživljavanju interesa za problem tumačenja, smatramo, potrebno je izvršiti rekapitulaciju dosad postignutih rezultata u ovoj oblasti (sto je i prvi korak u pokretanju tog pitanja). To je uslov većeg doprinosa novog osvetljavanja naročito sa stanovišta našeg prava. Potrebno je mnogo više pažnje posvetiti rezultatima naše predratne pravne nauke iz te oblasti. Međutim, u pomenutim radovima posle rata nije se obratila dovoljna pažnja na te rezultate.⁷⁾

⁴⁾ Sistem i interpretacija prava, Zagreb, 1971.

⁵⁾ Od objavljenih članaka poznajemo, dva članka prof. Radomira Lukica Napomene o pojmu i primeni analogije, objavljen u Arhivu za pravne i društvene nauke 1948, i Pravo značenje pravne norme, objavljen u Analima Pravnog fakulteta u Beogradu 1960. Jože Goričar je u Pravniku (Ljubljana) objavio članak »Hans Kelsen« o interpretaciji prava« 1953, Vojislav Spajić u Narodnoj upravi objavljuje članak »Primjena i tumačenje zakona« 1950, Todor Podgorac u Reviji »Neka semantička pitanja od značaja za pravilno shvatanje pojma prava i interpretacije prava« 1967, Stanko Pihler u Analima Pravnog fakulteta u Beogradu 1971 godine »Analogija u krivičnom pravu i Miroslav Simić u Zborniku radova Pravnog fakulteta u Nišu »O tumačenju prava profesora Đorđa Tasića 1973. godine.

⁶⁾ V. Radomir Lukić: Mihajlo Vuković, Interpretacija pravnih propisa, Arhiv za pravne i društvene nauke, 1/1954, str. 110.

⁷⁾ Tako na primer, prof. Vuković u svojoj knjizi »Interpretacija pravnih propisa« iako je problem tumačenja u osnovi savladao, kako u celini, tako i, naročito, u brojnim pojedinostima, i izložio ga na jasan i pristupačan način, u jednom strogom sistemu uz dosta praktičnih primera, nije obratio dovoljnju pažnju na rezultate naše predratne pravne nauke iz te oblasti. Naš najpoznatiji pisac iz ove oblasti, još uvek, prof. Đorđe Tasić, koji je u svojim mno-gobrojnim radovima obradio sva glavna pitanja tumačenja, i to često na originalan način, koji bi bio od interesa i van naših granica, nije uopšte pomenut u bibliografiji koja je data na kraju knjige. A i ostali radovi naših pisaca iz te oblasti, od većeg ili manjeg značaja, nisu pomenuti. To je nesumnjivo veliki nedostatak ove inače veoma interesantne knjige. V. Radomir Lukić, Isti, str. 111.

Nepotrebno je dokazivati koliko je i korisno i nužno, kod rada ma na kojoj naučnoj disciplini, poznavati njenu literaturu. Samo se tako može izbeći da jedan naučni rad ne bude ponavljanje već jednom svršenog posla. Svakako da onaj koji raspravlja jedno pitanje koje su drugi pre njega priveli kraju može pokazati i tom prilikom, svoju inteligenciju i svoje sposobnosti za naučnu delatnost. Ali ne traži se samo to u radu na nauci, nego i rezultat, što je ovde i glavno, tj. traži se da se da nešto novo (originalno), bilo po idejama bilo po argumentaciji. Drugim rečima, nauku treba krenuti i kretati napred, a to je moguće jedino ako se zna gde se stalo u oblasti dotičnih ili dotičnog pitanja. To je, pak, ono što vrlo često nedostaje, zbog čega se tako vrlo često dešavalо, a danas naročito, s obzirom na veliki broj naučnih radnika, da se utroši mnogo uzaludnog truda. Progres je ici dalje od mesta gde se stalo. Onda bi se zaista mogli izbeći, bar u glavnem, eventualnost ponavljanja istog rada, tako bi se tu besumnje išlo samo od poslednje tačke pa napred: imali bi smo tada pravu evoluciju nauka i ne bi se dešavali, kao danas, tako česti gubici vremena i napora.

Drugim rečima, stupanj zrelosti jedne nauke zavisi, pored ostalog, i od razvijenosti njene informisanosti. U tom pogledu istaknuta uloga pripada bibliografijama, koje nam pružaju uvid u celinu već postignutog znanja u odgovarajućoj naučnoj oblasti odnosno disciplini. Prema tome, specijalizirana, sistematska i što potpunija bibliografija danas postaje više nego ikada ranije pretpostavka za uspešan rad naučnika u tom kolektivnom procesu saznanja.

U ovom radu želimo da skinemo veo zaborava sa radova o tumačenju prava koji su objavljeni u Arhivu za pravne i društvene nauke, najstarijem i najboljem pravnom časopisu⁸⁾ od 1906. pa sve do

⁸⁾ Prvi broj »Arhiva« izašao je 25. februara 1906. godine pod naslovom Arhiv za pravne i društvene nauke, organ Pravnog fakulteta u Beogradu.

»Arhiv« se pojavio u vreme velikog političkog i kulturnog preporoda kraljevine Srbije. Godinu dana pre pojave prve sveske »Arhiva« beogradska Velika škola, koja je decenijama vršila svoj zadatak najvišeg prosvetnog zavoda u Kraljevini Srbiji, bila je uzdignuta na stepen univerziteta. Nastavnici tadašnjeg Pravnog fakulteta novog univerziteta osećali su potrebu za jednim pravnim časopisom, u kojem bi negovali pravnu nauku. Prilike za naučnj rad na svim pravnim poljima bile su tada u Srbiji povoljne i pojava »Arhiva« bila je vrlo lepo primljena od čitalačke publike (da bi smo ilustrovali gde je sve »Arhiv« bio čitan i gde je sve vršio svoju misiju, prenecemo jednu zahvalnost »Arhiva« iz 1908. godine: »G. Voj. Kimpanović, sreski pisar iz Žagubice, skupio je šest preplatnika za naš časopis. Zahvaljujući g. Kimpanoviću na pažnji i trudu prema našem časopisu, koji je u toliko značajniji, što je Žagubica malo mesto, mi bismo žeeli da se i drugi na nj ugledaju«, — sveske za mart, 1908, str. 232).

Iako su, prirodno, glavni saradnici »Arhiva« bili nastavnici Beogradskog Pravnog fakulteta, »Arhiv« je rado otvarao svoje stupce i drugim uglednim pravnicima, kako iz Srbije tako i van nje. Tako već na prvoj knjizi »Arhiva« vidimo kao njegove saradnike čuvenog kanonistu dr Nikodima Milaša (1845—1955), srpskopravoslavnog zadarskog episkopa, dr Valtazara Bogišića (1834—1908), dr Stefana Bopčeva, profesora Sofijskog univerziteta, dr Aleksandra Mirovića, advokata iz Knina, i mnoge druge cenzene pravne pisce. »Arhiv« je stajao na raspoloženju i starijim i mlađim pravničkim snagama, kojima je činilo čast da saraduju na ovom pravnom časopisu.

U brojevima iz prvog kola »Arhiva« (od 25. februara 1906. do 25. maja 1914 kada je, zbog rata privremeno prestao da izlazi) javljaju se i takvi sara-

marta 1941. godine kada je privremeno prestao da izlazi usled Drugog svetskog rata, bez pretenzija da izložimo rezultate o tumačenju do kojih je došla naša predratna pravna nauka. Naš je cilj bio i ostao mnogo skromniji. Želeli smo samo da se setimo jedne važne činjenice, da se o problemima koje proučavamo već ranije razmišljalo i ponešto beležilo. Zato treba prelistati ranija godišta »Arhiva« i otkriti zaista pravu riznicu misli i ideja. Često se dešava da u svom radu tražimo uzore od stranaca, a svoje sopstvene vrednosti ne pozajmimo i ne cenešimo. Sve ostalo, posebno dublje istraživanje problema tumačenja prava i kritički stav prema rezultatima naše pravne nauke, nije bilo u domenu našeg interesovanja ovom prilikom, već smo sva ta pitanja ostavili da ih obradimo u nekom kasnijem radu u vremenu koje tek dolazi.

Struktura rada je u potpunosti i prilagođena svrsi koju smo želeli postići. Prvi deo sadrži članke, rasprave, ocene, prikaze i beleške o tumačenju prava raspoređene abecedno po autorima. U drugom delu, te iste radeove razvrstali smo, po posebnom planu klasifikacije, prema pitanjima koja iz oblasti tumačenja obrađuju.

II. AUTORSKO-ABECEDNA KLASIFIKACIJA

Članci i rasprave

1. Blagojević, Borislav T.: Tumačenje izuzetaka, 1939, sveska za maj—juni, str. 471—476.

2. Domčenko, Gligorije V.: Materija pravne norme, 1938, sveska za januar—februar, str. 102—106.

dnici, pored pomenutih, kao što su: Stojan Novaković, Mihajlo Gavrilović, Andra Đorđević, Živojin Perić, Slobodan Jovanović, Ciga Čeršić, Božidar V. Marković, Momčilo Ninčić, Kosta Kumanudi, Lazar Marković, Tome Živanović, Milenko Vesnić, Ljubo Bekotić, Živan Spasojević i drugi. U svom prvom kolu »Arhiv« je na svojim stranicama objavljivao članke iz sledećih grana prava: Istorija prava; građanskog prava i postupka; trgovačkog; mehaničkog i stecajnog prava; krivičnog prava i postupka; međunarodnog javnog prava; državnog prava; crkvenog prava; kao i iz ekonomskih i finansijskih nauka i statistike. »Arhiv« je kao stalne rubrike imao parlamentarnu (vudio je prof. Slobodan Jovanović), administrativnu i sudsku hroniku. U početku izlaženja »Arhiva« postojala je rubrika »Razvitak prava i pravnih ustanova« koju je vodio Milan St. Marković (umro 6. aprila 1907.) obaveštavajući naše pravnike o razvoju pravnih ustanova i naprednjim državama.

Prvi urednici »Arhiva« bili su dr Kosta Kumanudi (1874—1962), profesor Pravnog fakulteta i dr Dragoljub Aranđelović (1873—1950), tada stalni docent Pravnog fakulteta. Kada je dr Dragoljub Aranđelović postao ministar Pravde, urednik »Arhiva« od februara 1911. do aprila 1912., bio je samo prof. Kumanudi. Od maja 1912. godine uredništvo je u zajednici sa njim preuzeo dr Ćedomilj Mitrović (1870—1934), profesor Pravnog fakulteta.

Od juna 1914. do avgusta 1920. godine »Arhiv« nije izlazio, zbog rata, da bi se potom pojavilo drugo kolo »Arhiva«. Krug saradnika se širi. Pored ostalih njegovi saradnici su bili: Ćedomir Marković, Dragoljub Aranđelović, Živojin Perić, Slobodan Jovanović, Toma Živanović, Danilo J. Danić, Srećko Gulja, Đorđe Tasić, Mihailo Ilić, Fedor Taranovski, Dragoslav Jovanović, Ivo Krbek, Mihailo Cubinski, Ilija Pržić, Leonid Pitamic, Mirko Kostić, Juraj Andraši, Aleksandar Solovjev, Jevgenije Spektorski, Laza Kostić, Kostrenić, Mihailo Konstantinović, Milan Bartoš, Ferdo Culinović, Jovan Stefanović,

3. Lazarević, Adam P.: Teorija tumačenja zakona i sudska praksa. Pristupno predavanje održano na Pravnom fakultetu u Beogradu 14. novemba 1933. god., 1934, sveska za april, str. 294—312.
4. Marković, Božidar S.: Analogija i delo Živana Spasojevića. Povodom godišnjice jedne smrti, 8940, sveska za mart, str. 185—191.
5. Marković, Božidar S.: O metodi u privatnom pravu. Pristupno predavanje održano 13 novembra 1933 god. na Pravnom fakultetu u Beogradu, 1934, sveska za februar, str. 99—121.
6. Marković, Božidar S.: Pravičnost kao izvor prava, 1939, sveska za januar, str. 20—29.
7. Marković, Božidar S.: Problem osnova i interpretacije privatnoga prava u svetlosti učenja sociološke škole, 1931, svreska za septembar, str. 182—202.
8. Marković, Lazar: O evolucionizmu u pravu. Kritički pregled studije G. Živojina Perića: Jedan pogled na evolucionističku pravnu školu, 1908, sveska za decembar, str. 416—426 i sveska za januar, str. 505—513.
9. Perić, Živojin M.: O školama u pravu. Po beleškama Živana M. Lukića, doktoranda prava, 1921, sveska za maj, str. 241—252 i sveska za juni—juli, str. 321—348.
10. Spasojević, Živan: O jurisprudenciji. Pristupno predavanje iz Privatnog prava držano 3 aprila 1912, sveska za juli, str. 392—412.
11. Spasojević, Živan: Živojin Perić kao civilista, 1938, sveska za januar—februar, specijalno str. 10—14.
12. Tasić, Đorđe: Francuska pravna misao od 1804 do 1880. Škola egzegaze i njeni pretstavnici; preteče »naučne« škole, 1933, sveska za novembar, str. 353—364.
13. Tasić, Đorđe: Francuska pravna misao od 1880 do danas. Naučna škola i njeni pretstavnici, 1933, sveska za decembar, str. 456—472.

Jovan Đorđević, Borislav Blagojević, Božidar S. Marković, Milivoje Marković i drugi. Primera radi napominjemo da se na pedeset osmoj knjizi kao saradnici javljaju 74 imena, a na trinaestoj knjizi iz 1912. godine svega 22 imena.

Broj rubrika se širi, tako da je 1940. godine »Arhiv« imao ove rubrike: Sociologija Opšta teorija prava i filozofija prava; Građansko pravo i postupak; Državno, administrativno i ustavno pravo; Međunarodno javno pravo; Crkveno pravo; Trgovačko, Menično i stečajno pravo; Ekonomski i finansijske nauke; Istorija Srba u XIX veku; Staleški problemi; Rimsko pravo; Radno pravo; Pravna politika; Ustavno-pravna hronika; Pregled novijeg zakonodavstva; Strani pravni život; Ekonomsko-finansijska hronika; Međunarodno-pravna hronika; Sudska hronika; Književni pregled; Ocene i prikazi; Beleške.

Urednici drugog kola »Arhiva« od 25. avgusta 1920. godine do marta 1941. godine bili su: dr Čedomir Mitrović i dr Kosta Kumanudi. Od februara 1922. godine Čedomilj Mitrović sam preuzima uredništvo sve do kraja 1932. godine. Od 1. januara 1933 godine urednik je Mihailo Ilić (1888—1944), profesor Pravnog fakulteta u Beogradu, a od januara 1940. godine prof. Đorđe Tasić (1892—1943) profesor Pravnog fakulteta u Beogradu.

»Arhiv« je u prvom i drugom kolu izlazio kao mesečni časopis.

Ovde prekidamo veoma interesantnu istoriju »Arhiva« s napomenom da 1974. godine obeležava šezdeset i osmu godinu od njegove pojave, tako da je on danas najstariji pravni časopis u Jugoslaviji.

14. Tasić, Đorđe: G. Živojin Perić kao pravni filozof, 1938, sveska za januar—februar, specijalno str. 19—23.
15. Tasić, Đorđe: Interesna jurisprudencija, 1934, sveska za septembar, str. 181—201.
16. Tasić, Đorđe: Konstruktivna jurisprudencija u oblasti tumačenja. U čemu se ona sastoji, 1934, sveska za juni, str. 461—473.
17. Tasić, Đorđe: Metodi ili škole tumačenja, 1935, sveska za april, str. 281—287.
18. Tasić, Đorđe: O prirodi interpretativnih zakona, 1920, sveska za decembar, str. 363—366.
19. Tasić, Đorđe: O tumačenju krivičnopravnih i finansijskih zakona. Problem analogije, 1935, sveska za juli—avgust, str. 1—12.
20. Tasić, Đorđe: Zakon nema povratne sile, 1932, sveska za decembar, specijalno str. 429—431.
21. Tasić, Đorđe: Značaj jezika pri tumačenju, 1938, sveska za mart, str. 273—278.
22. Tucaković, Miodrag D.: Škole o interpretaciji prava, 1936, sveska za decembar, str. 543—559.

Ocene, prikazi i beleške

1. Blagojević, Vidan O.: Eugéne Gaudement »L'interpretation du Code civil en France depuis 1804«, sveska za juli—avgust, str. 175—178.
2. Marković, Božidar S.: Henri de Page »A propos du gouvernement des juges. L'Egalité en face du droit«, 1933, sveska za april, str. 344—348.
3. Perić, Živojin M: Claude Du Pasquier »Modernisme judiciaire et jurisprudence snissee«, 1932, sveska za januar, str. 74—77.
4. Tasić, Đorđe: Dve metode dva različita rezultata. Primer iz Vidovdanskog ustava, 1940, sveska za juli—avgust, str. 89—91.
5. Tasić, Đorđe: Heck »Begriffsjurisprudenz und Interessenjurisprudenz«. (Polemika Hecka sa Baumgartenom), 1932, sveska za maj, str. 406—409.
6. Tasić, Đorđe: Heinrich Stoll »Begriff und Konstruktion in der Interessenjurisprudenz«, 1932, sveska za mart, str. 243—248.
7. Tasić, Đorđe: Heinrich Stoll »Juristische Metode«, 1935, sveska za januar, str. 79—81.
8. Tasić, Đorđe: Leonid Pitamic »Some aspects of the problem of interpretation«, 1934, sveska za mart, str. 276.
9. Tasić, Đorđe: Norberto Bobbio »L'Analoga nella logica del diritto«, 1940, sveska za juli—avgust, str. 150—154.
10. Tasić, Đorđe: Paul Oertmann »Interesse un Begriff in der Rechtswissenschaft«, 1932, sveska za juni, str. 483—489.
11. Tasić, Đorđe: Propisi predosnove Građanskog zakonika o tumačenju zakona, 1940, sveska za juli—avgust, str. 85—88.
12. Tasić, Đorđe: Stanko Frank »Antologie und Fiktion im Strafrecht«, 1939, sveska za februar, str. 177—179.
13. Tasić, Đorđe: Ž. M. Perić »O školama u pravu«, 1923, sveska za avgust, str. 65—66.

III. POJMOVNO-PREDMETNA KLASIFIKACIJA

Pojam i potreba tumačenja

1. Demčenko, Gligorije V.: Materija pravne norme, 1938, sveska za januar—februar, str. 102—106.
2. Lazarević, Adam P.: Teorija tumačenja zakona i sudska prakse, 1934, sveska za april, specijalno str. 294—296.
3. Marković, Božidar S.: O metodi u privatnom pravu, 1934, sveska za februar, str. 99—121.
4. Marković, Božidar S.: Problem osnova i interpretacije privatnog prava u svetlosti učenja sociološke škole, 1931, sveska za septembar, str. 182—202.

Značaj i principi tumačenja

1. Lazarević, Adam P.: Teorija tumačenja zakona i sudska praksa, 1934, sveska za april, specijalno, str. 301—302.
2. Marković, Božidar S.: Henri de Page »A propos du gouvernement des juges. L'Equité en face du droit«, 1933, sveska za april, str. 344—348.
3. Marković, Božidar S.: Pravičnost kao izvor prava, 1939, sveska za januar, str. 20—29.
4. Marković, Božidar S.: Problem osnova i interpretacije privatnog prava u svetlosti učenja sociološke škole, 1931, sveska za septembar, str. 182—202.
5. Spasojević, Živan: Živojin Perić kao civilista, 1938, sveska za januar—februar, specijalno str. 10—14.

Vlast i uloga sudije kod tumačenja (škole o tumačenju prava)

1. Blagojević, Vidan O.: Eugène Gaudemant »L'interpretation du Code civil en France depuis 1804«, 1938, sveska za juli—avgust, str. 175—178.
2. Lazarević, Adam P.: Teorija tumačenja zakona i sudske praksa, 1934, sveska za april, str. 296—299 i 299—301 i 302—305.
3. Marković, Božidar S.: O metodi u privatnom pravu, 1934, sveska za februar, specijalno str. 110—113.
4. Marković, Lazar: O evolucionizmu u pravu. Kritički pregled studije G. Živojina Perića: Jedan pogled na evolucionističku pravnu školu, 1908, sveska za decembar, str. 416—426 i 1909, sveska za januar, str. 505—513.
5. Perić, Živojin M.: Claude Du Pasquier »Modernisme judiciaire et jurisprudence suisse«, 1932, sveska za januar, str. 74—77.
6. Perić, Živojin M.: O školama u pravu, 1921, sveska za maj, str. 241—252 i sveska za juni—juli, str. 321—348.
7. Spasojević, Živan: O jurisprudenciji, 1912, sveska za juli, str. 392—412.

8. Tasić, Đorđe: Francuska pravna misao od 1804 do 1880. Škola egzegeze i njeni pretstavnici, preteče »naučne« škole, 1933, sveska za novembar, str. 353—364.

9. Tasić, Đorđe: Francuska pravna misao od 1880 do danas. Naučna škola i njeni pretstavnici, 1933, sveska za decembar, str. 456—472.

10. Tasić, Đorđe: G. Živojin Perić kao pravni filozof, 1938, sveska za januar—februar, specijalno str. 19—23.

11. Tasić, Đorđe: Hech »Begriffsjurisprudenz und Interessenjurisprudenz«, (Polemika Hecka sa Baumgartenom), 1932, sveska za maj, str. 406—409.

12. Tasić, Đorđe: Heinrich Stoll »Begriff und Konstruktion in der Lehre der Interessenjurisprudenz, 1932, sveska za mart, str. 243—248.

13. Tasić, Đorđe: Heinrich Stoll »Juristische Methode« 1935, sveska za januar, str. 79—81.

14. Tasić, Đorđe: Interesna jurisprudencija, 1934, sveska za septembar, str. 181—201.

15. Tasić, Đorđe: Konstruktivna jurisprudencija u oblasti tumačenja. U čemu se ona sastoji, 1934, sveska za juni, str. 461—473.

16. Tasić, Đorđe: Metodi ili škole tumačenja, 1935, sveska za april, str. 281—287.

17. Tasić, Đorđe: Paul Oertmann »Interesse und Begriff in der Rechtswissenschaft«, 1932, sveska za juni, str. 483—489.

18. Tasić, Đorđe: Ž. M. Perić »O školama u pravu«, 1923, sveska za avgust, str. 65—66.

19. Tucaković, Miodrag D.: Škole o interpretaciji prava, 1936, sveska za decembar, str. 543—559.

Gradanski zakonik o tumačenju i sudska praksa

1. Lazarević, Adam P.: Teorija tumačenja zakona i sudska praksa, 1934, sveska za april, str. 305—311.

2. Tasić, Đorđe: Dve metode dva različita rezultata. Primer iz Vidovdanskog ustava, 1940, sveska za juli—avgust, str. 89—91.

3. Tasić, Đorđe: Interesna jurisprudencija, 1934, sveska za septembar, specijalno, str. 184—189.

4. Tasić, Đorđe: Propisi predosnova Gradanskog zakonika o tumačenju zakona, 1940, sveska za juli—avgust, str. 85—88.

Problem interpretativnih zakona

1. Tasić, Đorđe: O prirodi interpretativnih zakona, 1920, sveska za decembar, str. 363—366.

2. Tasić, Đorđe: Zakon nema povratne sile, 1932, sveska za decembar, specijalno str. 429—431.

Jezičko tumačenje i njegovo mesto u sistemu tumačenja

1. Tasić, Đorđe: Značaj jezika pri tumačenju, 1938, sveska za mart, str. 273—278.

2. Tasić, Đorđe: Leonid Pitamic »Some aspects of the problem of interpretation, 1934, sveska za mart, str. 276.

Pravne praznine i analogija

1. Marković, Božidar S.: Analogija i delo Živana Spasojevića. Povodom dvogodišnjice jedne smrti, 1940, sveska za mart, str. 185—191.
2. Tasić, Đorđe: Ima li praznine u pravu i zakonima, 1934, sveska za mart, str. 185—190.
3. Tasić, Đorđe: Norberto Bobbio »L'Analogia nella logica del diritto«, 1940, sveska za juli—avgust, str. 150—154.
4. Tasić, Đorđe: O tumačenju krivičnopravnih i finansijskih zakona. Problem analogije, 1935, sveska ja juli—avgust, str. 1—12.
5. Tasić, Đorđe: Stanko Frank »Analogia und Fiktion im strafrecht«, 1939, sveska za februar, str. 177—179.

Tumačenje izuzetaka

1. Blagojević, Borislav T.: Tumačenje izuzetaka, 1939, sveska za maj—juni, str. 471—476.

IV. Zaključak

Zaključak je, po svojoj suštini, sumiranje postignutih otkrića, njihova sintetička rekapitulacija, jače podcrtavanje osnovnih postavki do kojih se došlo u toku rada, njihove važnosti i značaja i sve sa naglašenom težnjom da se istakne završetak jednog procesa koji ima svoj logički put od postavljanja teme, njene razrade do racionaliziranja i koncepciskog оформљења celog poduhvata vođenog metodom empirijskog pristupa i naučnog istraživanja.

Međutim, naš rad ima enumerativan karakter, potpuno odsustvo kritičke analize i ne traži zaključak u standardnom okviru. Naprotiv, svaki zaključak koji bi se mogao izvesti, ukoliko naš rad po svojoj vrednosti na to upućuje, predstavljač bi ne završetak jednog procesa, već početak jednog istraživanja u domenu tumačenja prava.

Ograničavamo se samo na napomenu da broj rasprava kao i pitanja koja su obrađena o tumačenju prava ukazuje na potrebu što skorijeg preduzimanja jednog dubljeg i svestranijeg istraživanja problema tumačenja naše predratne pravne nauke. To istraživanje treba proširiti i na rasprave o tumačenju objavljene u »Braniču«, »Mjesečniku«, »Pravosuđu« i drugim pravnim časopisima u to vreme, kao i na dela monografskog karaktera Živojina M. Perića, Miodraga Tučakovića, Nikole Krstića i drugih. Treba pogledati i udžbenike Enciklopedije prava i Uvoda u pravne nauke, Građanskog prava i druge.

BIBLIOGRAPHIE DES TRAVAUX RELATIFS A L'INTERPRÉTATION DU
DROIT PUBLIÉS DANS LES »ARCHIVES DES SCIENCES JURIDIQUES ET
SOCIALES« A PARTIR DE FÉVRIER 1906

R é s u m é

Le problème de l'interprétation est un des problèmes juridiques le plus important et le plus difficile qui peut être résolu par la pénétration dans l'essence du droit et les principaux phénomènes juridiques. Il en résulte que l'interprétation du droit est une des questions les plus importantes et les plus difficiles de la science juridique. C'est pourquoi il est d'une portée et d'une utilité considérables de consulter et de s'adonner à l'étude des travaux relatifs à l'interprétation du droit.

Les travaux relatifs à l'interprétation du droit ont une importance particulière pour notre science et pratique juridiques après les changements essentiels dans notre droit. Malheureusement, il y a très peu de travaux sur l'interprétation du droit dans la littérature juridique d'après-guerre.

Dans la littérature juridique avant la guerre le problème de l'interprétation a été traité dans une assez large mesure et les principaux problèmes de l'interprétation ont été élaborés sous plusieurs aspects différents et les résultats obtenus ne peuvent pas être simplement étudiés. Justement, parce que l'interprétation du droit est aussi une question juridico-technique et comme telle elle doit être résolue en grande partie de la même manière aujourd'hui comme auparavant.

C'est pourquoi l'auteur propose, comme premier pas vers la résolution de la question de l'interprétation du droit, la récapitulation des résultats obtenus jusqu'à présent dans ce domaine. C'est la condition du nouvel éclaircissement de la question de l'interprétation, car il est nécessaire et utile dans le travail de n'importe quelle discipline scientifique de connaître aussi sa littérature.

L'auteur a présenté la bibliographie des travaux sur l'interprétation du droit publiés dans les Archives des sciences juridiques et sociales, qui est la plus ancienne et la meilleure revue de droit dans notre pays, à partir de 1906, quand le premier numéro de cette revue a paru, jusqu'en 1941, quand sa publication a été temporairement interrompue à cause de la Deuxième guerre mondiale.

En premier lieu, toutes les études, les articles, les estimations, les comptes rendus et les notes ont été répartis dans l'ordre abécédaire d'après les noms d'auteurs. Ensuite ils sont répartis conformément à un plan de classification spécial d'après les questions qui sont élaborées dans le domaine de la répartition, et la classification est effectuée selon les notions et la matière.